

BEZ HUMORU STRÁCAME GLANC

Tomáš Janovic

Nebudem sa vracat' do svojho knižného praveku, ale ponúkam svoj nedávny (desaťročný) veľký knižný zážitok. Vrelo odporúčam trojzväzkovú korešpondenciu Voskovca a Wericha. Tieto úžasné listy potvrdzujú Lasicovu vetu: „Humor nezľahčuje, ale prehľbuje.“ A ja už len dodávam: áno, humor je živnou pôdou ľudskosti. Bez humoru strácame glanc.

Dva listy Voskovca Werichovi (30. 3. 1957, 16. 6. 1958) a Werichov kondolenčný list Voskovcovi, keď mu zomrela manželka Ann (28. 5. 1958).

30. III. 57

VOSKOVEC WERICHOVI

Jeníku,

Napsal's mi krásnej dopis z Velhartic. Myslel jsem, jaks mne učil střílet koroptve a bažanty – a pak jeden hajný hned vedle mne zastřelil zajíce – a on tak děsně brečel, že se mi udělalo skoro nanic, a já se vůl styděl – protože tenkrát jsem byl bábovka a styděl jsem se za kde co – a pak jsme se vrátili na nějakou nádhernou Zdeniččinu večeři a blbec Hitler nám ji zkazil – a řval v radiu – a my zatím té noci věděli, že jedna kapitola našeho života právě skončila. Bylo po „Osvobozeném divadle“, jak po tom zajíci.

A poslals mi nádhernou četbu Nezvalovu. Jo – to je velká koule – a popsals ji přesně a správně. A já ti nemůžu psát dlouhý list, protože jsem v největších sračkách svého divadelního života. Jeníku, teď opravdu slezina bude muset ukázat...

Dnes v noci jsme zavřeli hru. To jen tak maličkost. Moje prognózy byly předčasné – i když v té chvíli, co jsem je psal, pravdivé. Ale znáš hry-hra-hro. Někdy to nevyjde. Jako „Slaměný klobouk“ nevyšel. („Nebe na zemi“ bylo špatné, proto nevyšlo – ale „Klobouk“ nebyl špatný – jen mistimed¹ v dané chvíli a chemické situaci Prahy.) To se stalo této hře v Londýně.

Ale to je vše hovno. Maličkost.

1 Časově nevhodné.



Anne je moc nemocná. Tejdén v nemocnici, a bude tam takovejch svejch šest neděl. Je to blbý. Žlázy kolem hrtanu – a kdoví, zda to není malignantní. Samosebou se jí nic takového neříká. Operovat se nebude – pan, který operoval nebožtíka krále řek, že ne – že je to moc nebezpečně položený – leda že by nic jiného nezabralo. Tak se bude ozařovat a modlit.

Není to k posrání?

To ti je, Jeníku zajímavý. Já nikdy bych byl nevěřil, že bych někdy opravdu moh upřímně mít tento pocit: ale čestný slovo, že kdybych to moh převzít, ten neduh, za ni, tak to vezmu na to tata. Protože máma je důležitější ve věku mých dětí než táta. (A já úplně souhlasím s Bryndou. Já se tý zubatý taky nebojím. Na mou duši ne.) Já bych jen rád vychoval ty svoje holky. Leč tato výměna nelze. Manitou si to tak nepřeje. A co my víme proč? Víme hovno (vyslov: houno).

Nicméně, my se nedáme – a my se uzdravíme. Anne je v nejlepších rukách na světě. To jsem se bez přehánky dozvěděl. (Na tento speciální obor léčby: London University College Hospital.)

Moc to nešíř – ať není zbytečná panika. Jo – od 22. dubna do 4. května budeme ještě hrát dva týdny „Anny Frankové“ v londýnských suburbs². Tak to by byla tvá poslední šance to shlédnout. Bylo by to skvělé tě vidět – chtěl bych, abys viděl Anne a děti.

Na druhé straně, se mnou moc srandy v této chvíli neužiješ – i když se zapeklitě snažím neztratit humor a totéž vyžaduju od Annie. (Třeba bys u moře pořídil líp. Ale to je čistě altruismus on my part.³) Volovina je, že se máme s Anne hrozně rádi (a já vím přesně, co myslíš, když krásně říkáš, že po těch letech těžko rozeznat, co je tvoje a co Zdeniččino – my těch let máme spolu míň – ale vydatnejch). – A ovšem, co říkám, je volovina: to je báječný, že se máme hrozně rádi – to nás jedině může zachránit – either way⁴.

Dosti již plkání. Musím spát, krmit děti, psát miliony listů věřitelům starým i budoucím – provádět daňové podvody na obou stranách oceánu (mluvím ovšem obzvláště), prodávat televizní skripty, if any⁵, a vůbec.

Napiš, co učiníš. Posílám tento kusý list, jen abys věděl co a jak trochu.

Doufám a počítám, že tak v půli května budeme doma v New Yorku.

Jinak budoucnost je mlžná. Ale budoucnost nejni – jako droždí za války. Minulost taky nejni, jen pokud je součástí tebe v každý daný teděk. Vše co platí (All that counts) je teděk. Každý teděk.

Tě bůh. Líbej svý ženský a drž mi palec, či nohu, či kulky – abych je měl.

Jiří Wachsman

2 Předměstí.

3 Pokud se mne týče...

4 Tak či onak.

5 Pokud vůbec jsou.

28. V. 58

WERICH VOSKOVCOVI

Milý Jiříku:

sedíme se Zdeničkou a povídáme si, co asi děláš a jak ti asi je. Říkám jí, jak je mi těžko ti psát, že slova jsou slova a ona na to, abych sed a napsal. Abych ti napsal cokoliv, že to tak má být, abych ti napsal. A já si myslím, že ženské nějak jinak viděj a mnohdy správně. A píšu. A píšu o tom, jak na tebe myslím ráno, když se probudím, večer, když jdu spát a na jevišti, když hraju a přes den, kdy hlavně bloumám a lelkuju a nevím, co a jak počít.

Ptám se sám sebe, jak bych ti mohl pomoci. Co bych moh udělat, abych se nějak s tebou rozdělil o tvé starosti a tvou bolest. Protože jsme vždycky na všechno byli dva a jsme dva.

Hrál jsem dnes naposled a moh bych sednout na letadlo a být s tebou, kdyby nebyl svět nemocný a hloupý. Ale to nemůžu, tak co jiného?

Z tvých dopisů mi bylo jasno, že Ann se nevede dobře a čekal jsem s úzkostí na nové zprávy. Dva dny před tvým smutným telegramem mi Zdenka povídala, že měla o Ann ošklivý sen. Ani mi nechtěla a skutečně ani mi neřekla, jaký byl.

Řekl jsem to Prokopovi, který ti snad mezi tím už psal.

Napiš mi, co chceš dělat, co bych mohl pro tebe udělat a já udělám všechno, co bude možné.

Myslím si, že sis to nejhorší prodělal, když jsi viděl, i když jsi nepřestal doufat, když jsi viděl blížít se konec. Člověk vždycky v takových případech ví pravdu, i když se přetvařuje sám na sebe. Tak alespoň usuzuju z Tvých posledních dopisů.

Vůbec ti nemůžu radit. Ale můžu ti znovu opakovat, co jsme spolu říkali jinými slovy v našich hrách, v našich písničkách a sedánkách a vůbec. Neztratit glanc, neztratit víru v lidi, v sebe, v život. Nejsi na světě sám – to už jsem ti jednou psal. Fyzická nepřítomnost je sice konkrétní skutečnost, ale není to konečná a jediná skutečnost. My tě máme rádi a my tě nedáme. Ann byla fajn holka, výtečný člověk – taková jaká byla, byla to ona, ona i se svým osudem právě tak jako ty a já a my všichni jsme tím, čím jsme svým osudem.

Sbohem a šáteček –

Naplň se osude! –

To napsal na konci své jedné knížky Nezval. Ann se osudu nebála – nikdy na ten rozhovor nezapomenu. Nesmíme se ho bát ani my.

Piš.

Tvůj Jan

16. VI. 58

VOSKOVEC WERICHOVÝM

Jeníku a Zdeničko – a Jano taky,
i když toho víc než půl bude pro tebe
z jiného světa či z jiného století. –
Čas letí – mrtvý, jak s oblibou říkával můj táta, prť ví.

Annie je už tři neděle na pravdě boží, já sedím sám a smuten, a zase, jako kdykoliv se chci s vámi spojit, musím zápasit s kuličkovým ložiskem, které má sdělovat myšlénky – moment, vezmu nějaký jiný – a tak jsem si řekl: teď už to nejde, odkládal jsem to dost dlouho, je nejvyšší čas se projevit. A tak se projevuju.

Je to zajímavý, jak ta hlava jedněmu pracuje (Viz: „Co se v tý hlavičce děje“). Když Annie umřela, než jsem zavolał jejího bratra, než jsem co řekl její matce (neřku-li dětem), než jsem se uchýlil k zdejším přátelům a známým a jejím nejbližším – hned v hodinách časných, za růžovoučkého newyorského svítání, kdy bledé sluníčko se dralo skrze venitian blinds⁶ – jsem hmatl po telefonu, vytočil „0“ (což pro mne osobně znělo ÓÓÓÓ!!!), vyžádal si Western Union a poslal vám kabel. – Teprve pak jsem volal „New York Times“, Theatre Section, a teprve potom pohřební ústav. – A od té doby sedím a mlčím. Já nevím proč – neptej se. Bráchovi jsem nepsal – taky nevím proč. – Vám asi jen proto, že se mi hnuší snažit se hledat slova. – AVŠAK, jak pravíš, Jeníku, Zdenička ti řekla: „Sedni a napiš mu – cokoliv...“ a dodáváš sám: „ženský jinak viděj’ a mnohdy správně“. – A tu já si říkám souměrně, že Ann by mi taky asi říkala: „Napsal’s Janovi o tom, jak jsem umřela?“ – „Ne?“ – „A to říkáš, že je tvůj nejlepší přítel? To jsi tedy lhář a prase!“ (protože ona byla prudká – a „patetické gigrle“ je pojem příliš mírný k správné definici její melodramatičnosti).

Co jsem se vrátil z Mexica, kdy jsem psal naposled – měly se věci zle. Nalezl jsem Annie v nemocnici, kde byla od konce února. Já se vrátil na konci března – a tak ještě dva měsíce jsem ji tam viděl denně zápasit. Bylo to neuvěřitelné hura! I doktoři nejdřív mysleli, že to potrvá tři až šest měsíců – a já se obával (ano, obával), že to bude i delší utrpení – ale náhle, v posledních třech týdnech, to bylo opravdu, jako když leticímú aeroplanu vypoví poslední motor, a klesající křivka se promění ve volný pád.

Čistě klinicky: Původní nádor v hrtanu se nikdy neprobudil, tak skvěle to v Londýně ozářili (a fakticky to znamená, že ji to zachránilo před smrtí udušením), zato však se vyskytla metastasa v plicích a později v mezistřevní bláně (má to řecké jméno, jež, co člověk z reálného gymnasia, jsem zapomněl) – a bůhví, kde ještě po všech dámských orgánech, atd.

Posledních pár neděl byla většinou ve stavu podobném Ježkovu polo-vědomí v nemocnici – ale s výjimkami, jak většího poznávání a racionálnosti, tak i větší zřejmě bolesti – přes všechna ta narkotika.

6 Okenní žaluzie.